

Előadástervezet

Előadásomban a kutatási témámat szeretném felvázolni: egy olyan kérdéskörrel foglalkozom, amely a nyelvészetten kívül a filozófia bizonyos tárgykörét is érinti. A filozófiában már régóta megfigyelhető probléma, hogy annak ellenére, hogy a legtöbb filozófus gazdag figuratív nyelvezetű szövegek révén fejti ki gondolatmeneteit, téziseit, élésen bírálja, sőt, mereven elutasítja a figuratív elemek használatát tudományos szövegekben. Azzal a kifogással élnek, amely még John Locke *Értekezés az emberi értelemről* c. művéből származik, nevezetesen, hogy a metaforák és egyéb képes kifejezések eltérítik az elmét a gondolkodás helyes útjáról. Ez a kettős hozzáállás egy ellentmondáshoz vezetett, amely gyakorlatilag Platón physzisz-elmélete óta impliciten jelen van a filozófiában.

Eddigi kutatásaim során megvizsgáltam különböző nyelvészeti elméleteket (szintaktikai, szemantikai és pragmatikai megközelítéseket), amelyek mind hiányosnak bizonyultak abban a tekintetben, hogy egységesen magyarázatot adjanak a figurativitás akár nyelvi, akár egyéb természetét illetően. Ezek mellett azonban pár évtizede markánsan jelen van a tudományos életben a metaforák kognitív elmélete is, amelyet George Lakoff, Mark Turner, Mark Johnson, Gilles Fauconnier és Kövecses Zoltán dolgozott ki, és amelyet vizsgálataim során alkalmasnak találtam egyrészt a figurativitás jelenségének alapos és átfogó magyarázatára, másrészt pedig a filozófiában a fent vázolt ellentmondás feloldására.

Ahhoz, hogy a kognitív elméletet gyakorlatban is „kipróbáljam”, Platón három híres hasonlatát, a vonal-, a nap- és a barlanghasonlatot elemeztem a kognitív módszer segítségével. Az elemzés során kiderült, hogy ezek a hasonlatok valójában metaforák, illetve a barlanghasonlat pedig parabola. Platón ezen híres figuratív elemei filozófiájának alappilléreit adják, és ez az észrevétel döntően segíti is a filozófiában még jelenleg is fennálló ellentmondás feloldását.